

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูปการศึกษาและองค์ประกอบในการจัดการศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2544
3. หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา
5. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การปฏิรูปการศึกษา และองค์ประกอบในการจัดการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ.2545

กระแสการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันพบว่า ได้ปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 อันเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคในผลของการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา พบว่า จากอดีตที่ครูเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในชั้นเรียน มีอำนาจมากในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่วนผู้เรียนมีหน้าที่รับอย่างเดียว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาของคนไทย ประกอบกับความจำเป็นของสังคมที่ให้ความสนใจการจัดการศึกษาที่มีจุดหมายในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่พึงปรารถนาอย่างสมบูรณ์ อันจะส่งผลให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ทนต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของโลก การเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิรูปองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ

1. หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
2. ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
3. ระบบสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
4. โครงสร้างการบริหารและการจัดการ
5. ระบบตรวจสอบประเมินคุณภาพการศึกษา
6. การมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษา

องค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษา

หลักการจัดการศึกษาที่สำคัญ คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การมีเอกภาพในนโยบายแต่หลากหลายในการปฏิบัติ การยึดมาตรฐาน และการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ภารกิจที่ต้องดำเนินทันทีหลังจากที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.) ซึ่งต้องดำเนินพันธกิจสำคัญ คือ การเสนอการจัดโครงสร้างองค์กร การแบ่งส่วนงาน การบริหารและจัดการศึกษา การจัดเสนอระบบครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เสนอการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และเสนอแนะการร่างกฎหมาย การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

ภารกิจที่ต้องดำเนินภายใน 3 ปี (2545) คือ

1. ให้นุคคลมีสิทธิได้ับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
2. ให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี โดยให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่ 16 เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ 9 ของการศึกษภาคบังคับ
3. จัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการ ศาสนา และวัฒนธรรม
4. จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
5. กระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

นับถึงปัจจุบัน สิ่งที่ต้องดำเนินการมาแล้ว คือ จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

ภารกิจที่ต้องดำเนินภายใน 6 ปี (สิงหาคม 2548) คือ การประเมินผลภายนอกที่จะต้องดำเนินการประเมินการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และทุกแห่ง

นอกจากหลักสำคัญของการจัดการโครงสร้างระบบบริหารและการจัดการศึกษา คือ ความเป็นเอกภาพโดยอยู่ภายใต้นโยบายเดียวกัน และจัดได้ตามมาตรฐานที่พึงประสงค์ ซึ่งต้องมีปรัชญาการศึกษาและมีแนวคิดที่เป็นระบบ (อ้างอิงการปฏิรูปการศึกษาไทย) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544 : 14) ที่กล่าวว่า หัวใจของการศึกษา คือ คุณภาพ ดังนั้น เป้าหมาย

สูงสุดของการปฏิรูปการศึกษา คือ การสร้างคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากล ซึ่งในปัจจุบันเป็นยุคที่มีการแข่งขันรุนแรงในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการศึกษาด้วย เราจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัว คือ การปรับปรุงคุณภาพของประชากรให้สูงขึ้น เพื่อรับกับกระแสการเปลี่ยนที่เกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกันต้องสามารถนำเอาประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศชาติให้มั่นคงยิ่งขึ้น

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2544

ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา หมวดที่ 2 มาตรา 12 ได้กล่าวไว้ว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ที่มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แม้กระทั่งในเรื่องการบริหารจัดการศึกษา ในส่วนที่ 2 หมวด 5 เรื่องการบริหารและจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตราที่ 41 และ 42 ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีสิทธิในการจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น และให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการ ประเมินความพร้อม ในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ประสานงานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอการจัดสรรงบประมาณอุดหนุน การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้แล้ว ในมาตรา 45 ได้ระบุว่า ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐจะต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา รวมทั้งกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของรัฐ ขอบเขตพื้นที่การศึกษา หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้คำนึงถึงผลกระทบของการจัดการศึกษาของเอกชน โดยให้รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชน ประกอบการพิจารณาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 8 , 22-23)

จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิและการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับตามความพร้อมของท้องถิ่น

3. หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งในประเทศไทย จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก โดยมีหลักการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ไปกับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และให้ตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545) ที่ได้กำหนดแนวทางการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่จากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งการศึกษาที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหน่วยงานการบริหารงานส่วนท้องถิ่นต้องให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อที่จะนำข้อมูลที่มีอยู่เหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาความคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วยังมุ่งเน้นพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากในขณะนี้ ประเทศไทยและประเทศต่างๆ

ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก ในเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำตัวบุคคล องค์กร และสังคม ดังนั้น สถานศึกษาและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจในสถานการณ์ หาทองแก้ไข โดยการนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว

ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมน้ำ ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้ของสาระกลุ่มวิชาการต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความจริง เกี่ยวกับเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน

มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่อง เงาม ผู้สอนอีกคนหนึ่งอาจสอนวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง การวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่อง เงามในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่างๆ หรืออีกคนหนึ่งสอนวิชาศิลปะอาจสอนเรื่อง เทคนิคการวาดรูปเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ

การบูรณาการ ในลักษณะนี้เป็นการนำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้มาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอน วิชาวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูสอนวิชาสุขศึกษา อาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ

4. การบูรณาการแบบโครงการ

ผู้สอนสามารถจัดการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอน ร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกันหลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวน ชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูเคยสอนแยกกันนั้นมารวมกันเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายคนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่ความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องสำคัญดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 1-8)

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ในการติดต่อสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการ ประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยเกื้อหนุน กิจเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมโยงนโยบาย การศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้น คุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่นในนโยบาย การศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และ เชื่อมโยงนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวง ศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็น หลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วง ชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดี ของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำ สาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละ กลุ่มเป้าหมายอีกด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความ

เข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญห จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

อนึ่ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องการมีประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตร และกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่างๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การมีระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษา และการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีความเข้าใจ และรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเรียนโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีสติปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าแห่งตน มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้ที่เป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รู้จักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีคุณภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิต และการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานในการคิด และเป็นกลุ่บทุ้ในการแก้ปัญหาวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ต้องตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่กล่าวได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและมีงานทำ

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ ศึกษา วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง มีเวลาเรียนประมาณวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง มีเวลาเรียนประมาณวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000- 1,200 ชั่วโมง มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5 – 6 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000- 1,200 ชั่วโมง มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1- 3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4- 6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1- 3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ม.4- 6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ				
กิจกรรมผู้เรียน				
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง	ประมาณปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง	ประมาณปีละ 1,000 -1,200 ชั่วโมง	ประมาณปีละ 1,000 -1,200 ชั่วโมง

หมายเหตุ

1. สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา

2. สารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้นอกจากสารการเรียนรู้ 8 กลุ่มสารการเรียนรู้ และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาการเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

จากโครงสร้างการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวนี้ ยึดตามความแตกต่างด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 บ สารการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงรับละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรใหม่นี้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเริ่มตั้งแต่การทำประชาพิจารณ์ การร่างหลักสูตรได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีผู้นำชุมชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นในรูปแบบการประชุมสัมมนา ในรูปของการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการเป็นมาอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความ

ภาคภูมิใจในพื้นฐานของตนเอง ความเป็นไทย หรือความเป็นชาติไทยด้วย และมีความเป็นสากล เมื่อมีการกำหนดหลักสูตรแกนมาแล้ว ต้องมีส่วนที่เป็นหลักสูตรท้องถิ่น สอนภาษาท้องถิ่น เรียนรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น และจะเปิดกว้างต่อไป นอกจากนี้ ยังมีหลักสูตรชุมชน ซึ่งได้เข้ามาช่วยกันสร้าง หลักสูตรที่โรงเรียนแต่ละแห่งจะทำการเรียนการสอน ในการทำหลักสูตรนั้น ถ้าเป็นไปตามแนว ปฏิรูปจริงๆ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานชุดใด ในเขตพื้นที่ไม่ถูกต้อง และหลักสูตรที่ ออกมาจะมีกรรมการควบคุม จะมีกลไกในการควบคุม และมีนักวิชาการผู้รู้ผู้นั้น และ กระทรวงศึกษาธิการเองก็จะมีกรรมการการศึกษา ถ้าหากเขตพื้นที่ไปจัดเนื้อหาไม่ถูกต้อง จะไม่ ผ่านตัวที่เป็นมาตรฐาน เน้นเรื่องเป้าหมายแต่ละกระบวนการวิธีการจัดการเรียนการสอนให้อิสระ หลากหลายเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น แต่ละชุมชน คือ เป้าหมายเป็นเอกภาพแต่หลากหลายในเชิง ของการปฏิบัติ

การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารหรือการจัดการ หลักการนี้ถือเป็นนิมิตใหม่ ของวงการศึกษา เป็นผลมาจากเรามีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่เกิดขึ้น และถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะผู้ที่เข้าไปยกร่างรัฐธรรมนูญเป็นตัวแทนจากประชาชนเข้าไป มีส่วนร่วมรับผิดชอบจากฉบับก่อนๆ ส่วนใหญ่เขียน ขึ้นมาจากกลุ่มหรือคณะผู้มีอำนาจ จึงมีผลให้ การตื่นตัวในด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษา จึงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรอิสระต่างๆ เข้ามามีบทบาทในโรงเรียน มากขึ้น ทั้งในด้านการให้คำปรึกษาต่างๆ การระดมทรัพยากรมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน

บทบาทขององค์กรชุมชนในหลักสูตรสถานศึกษานอกเหนือจากเรื่องที่ทราบกันดีและมี ความคาดหวังคือ การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร อาคารสถานที่ แล้วองค์กรชุมชนยังเป็นแหล่ง เรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำเสนอภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้เข้าไปอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ใน สถานศึกษาได้ องค์กรชุมชนยังอาจมีสินค้าหรือบริการประเภทต่างๆ ของชุมชนที่จะเป็นแหล่งเพื่อ การขาย หรือส่งเสริมให้เด็กๆ หรือคนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มกันเรียนรู้และทำกิจกรรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจและสถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้ของแต่ละพื้นที่

4. แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา

สงบ ลักษณะ (2540 : 28-33) กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมืออันพิเศษของการพัฒนามนุษย์ ให้มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี สร้างสรรค์สังคมประเทศชาติไปสู่ความ เจริญรุ่งเรืองได้ มาถึงวันที่สังคมเริ่มสงสัยว่าผลของการได้รับการศึกษาของเยาวชน ไม่ได้ทำให้ ผู้เรียนเกิดความเก่งกล้าสามารถตรงกับความคาดหวังของสังคมได้ทั่วถึงกัน ประชาชนไม่แน่ใจ มาตรฐานของการเรียนการสอน และสถานศึกษาทุกระดับจะผลิตผู้จบการศึกษาให้ได้มาตรฐานสูง

ทัดเทียมกัน การคุ้มครองผู้บริโภค ที่ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานในสถานศึกษาต่างๆ ไม่ได้มีโอกาสทัดเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพในขณะที่ผู้จัดการศึกษามีความเชื่อมั่นในความสมบูรณ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีอยู่ในสถานศึกษาทุกแห่ง เช่น

1. ระบบหลักสูตร
2. ระบบการจัดการเรียนการสอนของครู
3. ระบบการควบคุมคุณภาพโดยผู้บริหาร
4. ระบบเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น สื่อ หนังสือ อุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยี ฯลฯ

5. ระบบการติดตามประเมินผล นิเทศ อบรมครู
6. ระบบการสนับสนุนโดยหลักการบริหาร และโดยชุมชนมีส่วนร่วม

องค์ประกอบเหล่านี้กำลังถูกกลดความเชื่อถือโดยสังคม เพราะผลผลิตของการศึกษายังต่ำกว่าความคาดหวัง ระบบการประกันคุณภาพได้รับการพิจารณาว่าน่าจะเป็นนวัตกรรมเชิงกลไกการเร่งรัดและควบคุมการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานได้คิด ว่าใหม่ คำถามจะตามมา เช่น ประกันอะไร ประกันทำไม ใครจะเป็นผู้ประกัน ใครจะได้รับประโยชน์จากการประกัน และจะเชื่อถือได้เพียงใด ถ้ามีระบบประกันคุณภาพแล้วสิ่งดีๆ จะเกิดขึ้นทันทีทันใดเห็น เพราะเคยปรากฏหลายครั้งที่ทางผู้จัดการศึกษาคิดค้นระบบมหัศจรรย์ขึ้นมาให้ตื่นตื่นระยะหนึ่งแล้วคุณภาพการศึกษาก็ยังเป็นอย่างที่เห็น

Cryer (อ้างใน ส.บ. ลักษณะ, 2540 : หน้า 28-33) กล่าวไว้ในบทความ “Preparing Quality Assessment and Audit Establishing a Quality Assurance System in Higher Education” ว่า

การประกันคุณภาพการศึกษา คือ แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการศึกษาคงสนองตอบต่อคุณภาพที่กำหนด

คุณภาพ คือ ผลรวมของคุณลักษณะและคุณสมบัติของผลผลิตของสถาบันการศึกษาที่จะสนองตอบตรงต่อความต้องการที่กำหนด

ความคิดหลักก่อนที่จะนำมาสู่ระบบประกันคุณภาพได้มีการพัฒนาเป็นหลักการและแนวคิดต่างๆ เช่น

1. การศึกษามาตรฐาน (Standards) เพื่อกำหนดคุณลักษณะ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนของผลผลิต กระบวนการ และปัจจัยการจัดการศึกษา
2. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เพื่อให้ความมั่นใจว่าวัตถุดิบ เครื่องจักร กระบวนการผลิต และผลผลิตเป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานซึ่งริเริ่มในวงการมาตรฐานอุตสาหกรรมระหว่างชาติ (International for Standards) เช่น ISO 9000

3. สถานศึกษามีผลผลิตตรงกับความต้องการของชุมชน (Accountability)

4. สถานศึกษาผ่านการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษา (Accreditation)

องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ ให้สถานศึกษาสามารถวางแผน และจัดการ (Planning Management) ให้ผู้เรียนได้สมบูรณ์ตรงตามความมุ่งหวังของสังคม

ระบบการประกันคุณภาพ มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ระบบ คือ

1. มาตรฐานคุณภาพ (Quality Standards) สถานศึกษาจัดทำมาตรฐานของผลผลิต โดยใช้ ข้อมูลจากหลักสูตรและความต้องการของสังคม ให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่สำคัญ วิสัยทัศน์และ เกณฑ์การชี้วัดที่ครอบคลุม และแบ่งเป็นระดับต่างๆ เพื่อเป็นเป้าหมายร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง

2. มาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) สถานศึกษาวางแผนการจัดการ บริหารภายในเป็นระบบชัดเจน เพื่อเป็นวิถีทางนำไปสู่มาตรฐานที่ต้องการ ซึ่งควรสะท้อนการจัด องค์การ การจัดหาที่ความรับผิดชอบของบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การจัดปัจจัยเครื่องอำนวยความสะดวกในด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ การวางแผนการ ใ้จัดการ การวางแผนการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน การติดตาม กำกับ นิเทศ ประเมินผล การปฏิบัติงาน การรายงานผลการปฏิบัติตาม แผน ฯลฯ

3. ระบบการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาเอง (Quality Assessment) สถานศึกษา จัดระบบประเมินผลผลิตของผู้เรียน ตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ของคุณลักษณะผู้เรียน และประเมินต่อเนื่อง เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของผลผลิต ซึ่งนำเป็น ข้อมูลป้อนกลับสู่การ ปรับปรุงพัฒนาระบบการเรียนการสอน รวมถึงมีรายงานที่ชัดเจนจนถึงเป็น ข้อมูลสะสมส่วนบุคคลของผู้เรียน (Portfolio หรือ Black Folder)

4. ระบบตรวจสอบคุณภาพโดยองค์กรภายนอก (Quality Auditing) เป็นกลไกที่เร่งรัด เสริมการบริหารจัดการของสถานศึกษาต่างๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน อาจมีผู้แทนของชุมชนใน ย้ายถิ่นร่วมเป็นคณะบุคคล ทำหน้าที่พิจารณาองค์ประกอบที่ 1, 2, 3 แผนงาน รายงาน อาจจัดคณะ เชื่อมเขียนเพื่อหาข้อมูลเสริมบางจุด (ON-the-Spot-Check) เพื่อให้การรับรองว่าสถานศึกษามีการ วางแผน มีการจัดการ มีการปฏิบัติงาน และมีผลผลิตตรงกับเกณฑ์มาตรฐาน และเพื่อเร่งรัดชี้ นำ ส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข ให้การเสริมแรงและยกย่องเชิดชูเกียรติในส่วนที่ประสบความสำเร็จ ครอบคลุมเป็นที่น่าสนใจ ก็อาจเว้นช่วง 3-5 ปี ก่อนจะมีการติดตามประเมินตรวจสอบใหม่อีกครั้ง

จากการศึกษาองค์ประกอบระบบการประกันคุณภาพ พอสรุปได้ว่า จุดเด่นของระบบ ประกันคุณภาพ คือ การจัดการศึกษามีภาพลวงหน้าชัดเจนว่าต้องการให้บังเกิดผลผลิตอะไร ควรมี กระบวนการปฏิบัติอย่างไร จึงจะไปสู่ผลที่ต้องการที่ดี และจะตรวจสอบผลได้อย่างไรว่าบรรลุผล

แล้ว องค์ประกอบที่น่าสนใจ คือ ระบบตรวจสอบโดยกลไกภายนอกสถานศึกษา จะทำให้บังเกิด การเร่งรัดคุณภาพการปฏิบัติ ระดมสรรพกำลัง เพื่อช่วยเสริมสร้างการปฏิบัติ และให้การยอมรับยกย่องเมื่อประสบผลสำเร็จ และเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยเรามีระบบที่ดีมากมาย จุดสำคัญคือตัวบุคคลในระบบที่จะเป็นหัวใจของการปฏิบัติให้บังเกิดผลได้ดีหรือล้มเหลว กลไกของการบริหารบุคคลจึงควรได้รับการพิจารณาเพื่อให้บังเกิดความนิยมในประสิทธิภาพ บังเกิดการรักษาวินัย กำลังใจของผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และบังเกิดการกำจัดผู้ที่ถ่วงประสิทธิภาพของการปฏิบัติ ทั้งการมอบอำนาจอย่างแท้จริงให้สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติประกันคุณภาพในความโอ้อุ้มดูแลของชุมชน จะเป็นทิศทางที่ช่วยให้สถานศึกษารับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น เป็นกลวิธีที่จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาได้มากขึ้น อีกทั้งการให้เวลาสถานศึกษาได้ลงมือพัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากข้อมูลพื้นฐาน (Baseline) ให้ความเป็นอิสระในการคิดริเริ่ม กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาโดยตนเอง ให้เวลาที่สถานศึกษาจะมีเป้าหมายและมาตรฐานแตกต่างกันใน ระยะแรกให้เวลาในการเพียรพยายามปรับปรุงตนเอง ไปสู่มาตรฐานที่สมบูรณ์ จะเป็นแนว คำนึงการที่ช่วยเพิ่มความสำเร็จของการประกันคุณภาพ

จะเห็นได้ว่าหลักการประกันคุณภาพการศึกษา ทุกคนทำได้ไม่ยาก ดังเช่น รุ่ง แก้วแดง (2544 : 5) กำหนดสาระที่ทำความเข้าใจว่า องค์การประกันคุณภาพการศึกษา ที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ได้ทันที เช่น

1. การประเมินคุณภาพมุ่งเพื่อพัฒนา ไม่ใช่เพื่อตรวจสอบหรือจับผิด
2. การบริหารก็ การประกันคุณภาพเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่ทำแบบแยกส่วน
3. หัวใจการบริหารการศึกษา คือ การบริหารการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ใช่ละเลยงานด้านการสอนหรือให้ความสำคัญเพียงอย่างเดียวของงานด้านนี้เป็นส่วนน้อย
4. แผน เป็นพิมพ์เขียวในการทำงานจริงๆ ไม่ใช่ทำแผนเพียงเพื่อแสดงต่อผู้อื่นว่ามีแผน อยู่แล้ว
5. การประกันคุณภาพของหน่วยงานเป็นเรื่องที่ต้องทำทุกคน และต้องทำตลอดเวลา ไม่ใช่มอบหมายให้ทำเป็นบางกลุ่มและทำเป็นบางช่วงเวลา
6. การประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่ ต้องแบ่งคนหรือแบ่งเวลาเพื่อดำเนินการเรื่องนี้แยกจากกัน
7. การประกันคุณภาพ ถ้าจะให้มีความผลทางปฏิบัติต้องเริ่มที่ผู้บริหาร ไม่ใช่มอบให้บุคคล หรือคณะบุคคลดำเนินการกันเองตามลำพัง
8. ประโยชน์ของการประเมินผลอยู่ที่ได้นำผลจากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง ไม่ใช่ประเมินเพียงเพื่อหวังให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

แนวความคิดโดยสรุป ชี้ให้เห็นว่า การประกันคุณภาพเป็นเรื่องที่ง่าย เป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่ต้องทำ หรือต้องสร้างวัฒนธรรมในการทำงานเพื่อมุ่งปรับปรุงคุณภาพของงานที่แต่ละคนรับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้น

5. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยระบบรัฐสภา โดยอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติฝ่ายบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การบริหารการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยวิธีการเลือกผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน โดยมีจำนวนตามเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 มาตรา 106 (ศูนย์บริการทางวิชาการและกฎหมาย, 2538 : 119) คือ จำนวนราษฎรแต่ละจังหวัดตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง หนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ก็ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรทุกหนึ่งแสนห้าหมื่นคน เศษของหนึ่งแสนห้าหมื่นถ้าถึงเจ็ดหมื่นห้าพันหรือกว่านั้นให้นับเป็นหนึ่งแสนห้าหมื่น และถ้ามีการกำหนดรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเขตการเลือกตั้งและจำนวนผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตไว้ด้วย

ส่วนคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นก็ได้มีกำหนดไว้ในมาตรา 111 ดังนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย
2. มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
3. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 112 หรือพรรคการเมืองตามมาตรา 121 พรรคสอง พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่พรรคเดียว
4. มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้
 - 4.1 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

4.2 เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น

4.3 เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

4.4 เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

4.5 เคยรับราชการ หรือ เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี

โดยห้ามมิให้บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เข้าสมัครรับเลือกตั้ง คือ

1. ดิคาเสพตติให้โทษ
2. เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
3. เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 110 (1) (2) หรือ (4)
4. เป็นบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้
5. ต้องคำพิพากษาให้จำคุก และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
6. เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษยังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
7. เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำความทุจริต และประพฤติมิชอบเลือกในวงราชการ
8. เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
9. เป็นข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
10. เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น
11. เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น
12. เคยถูกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 89 โดยยังไม่พ้น กำหนดสี่ปีนับแต่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติจนถึงวันเลือกตั้ง

หลังจากที่บุคคลได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วตามมาตรา 114 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากตำแหน่งรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น



2. ไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

3. ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใดๆ จากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติกับบุคคลอื่นๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

โดยมีข้อยกเว้นว่า บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ หรือเงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน และมีให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับหรือดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในฐานะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดินในกรณีที่ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง

ข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น เป็นการกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำที่บุคคลจำเป็นต้องมีก่อนอาสาเข้ามารับใช้ประชาชนในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะต้องเข้ามาดูแลผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ต้องรับผิดชอบดูแลการบริหารการปกครองบ้านเมืองให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนและให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ จำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือและไว้วางใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง และจะต้องแสดงให้เห็นความตั้งใจจริงในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยทั่วไป อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบ่งเป็นสองประเภท (บุญเรือง บุรภักดิ์ และบังอร มาลาศรี, 2529 : 2 – 34) คือ

1. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้
2. อำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมือง

นอกจากอำนาจหน้าที่ทั้งสองประเภทนี้แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ตามธรรมเนียมและประเพณีที่เคยปฏิบัติ และตามที่ประชาชนในพื้นที่คาดหวังจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย

1. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

บุญเรือง บุรภักดิ์ และบังอร มาลาศรี ได้ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ และสรุปว่า อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กฎหมายกำหนดไว้ มีดังนี้

1.1 การจัดทำกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ออก แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกพระราชบัญญัติ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การตีความ รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายและประกาศคณะปฏิวัติ เป็นต้น

1.2 ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ดำเนินการ ควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา โดยวิธีดำเนินการได้หลายวิธี เช่น

1.2.1 การตั้งกระทู้ถาม

1.2.2 การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีเป็น รายบุคคลหรือทั้งคณะ

1.2.3 การทำงานในคณะกรรมการ

1.2.4 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย

1.3 การให้ความเห็นชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้อำนาจหน้าที่ให้ความเห็นชอบ ในเรื่องสำคัญๆ ต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นกำหนดไว้ ได้แก่

1.3.1 พิจารณาการอนุมัติพระราชกำหนด

1.3.2 ให้ความเห็นชอบในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ การสืบราชสันตติวงศ์ และการประกาศสงคราม เป็นต้น

1.3.3 ให้ความเห็นชอบต่อกฎหมายอื่นกำหนด เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการ ชุดต่างๆ

2. อำนาจหน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันทางการเมือง

ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมือง สภาผู้แทนราษฎรเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน โดยมีหน้าที่สำคัญๆ ดังนี้ คือ

2.1 ให้ความรู้ทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้ ประชาชนเข้าใจปัญหาต่างๆ ของประเทศ

2.2 รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและสะท้อนความทุกข์ยากของประชาชนให้ฝ่าย บริหารและฝ่ายต่างๆ ได้รับรู้และดำเนินการแก้ไข

2.3 เป็นศูนย์กลางของการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

สุรัชย์ เทียนขาว (2545 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวไว้ในแนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ว่าการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีเพียง 3 ขั้นตอน คือ มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการสำรวจปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน มีส่วนร่วมประชุมเพื่อให้ข้อเสนอแนะในขั้นตอนการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร และมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการนำหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนร่วม และในขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนการประชุมเพื่อดำเนินการ ขั้นวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียเลือกอาชีพ เพื่อนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและขั้นการสร้างหลักสูตรประชาชนมีส่วนร่วม

ส่วนเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า ทุกเงื่อนไขที่ศึกษาส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งสิ้น ยกเว้นเงื่อนไขเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตายตัวไม่เปิดกว้าง ให้มีการปรับปรุงเพื่อให้สนองความต้องการของชุมชน เพราะหลักการข้อที่ 3 ของหลักสูตรและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นทำได้ แต่ว่าท้องถิ่นไม่มีความพร้อมที่จะจัดทำและนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมาน โพธิ์ปิ่น (2545) ได้ศึกษาความพร้อมในการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในด้านปัจจัยผู้บริหาร โรงเรียนมีความพร้อม ด้านความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนการสอน ด้านบริหาร โรงเรียน โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน มีการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ส่วนที่ยังไม่พร้อมคือการจัดทำระบบตรวจสอบการประเมินเองด้านการเรียนการสอน โรงเรียนมีความพร้อมในการวางแผน การเรียนการสอน โดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขส่วนปัญหาก็คือ การให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการเรียน

ประมวล พลอยกมลสุขุณห (2545) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโรงเรียนด้านการวางแผน การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และมีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ครูมีการใช้สื่อนวัตกรรมประกอบการเรียนการสอน สำหรับ

การประเมินตนเองมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของสถานศึกษาประจำปี แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

บพิตร วิทยาวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยมีความพร้อม แต่พบกับปัญหาและอุปสรรค คือ ด้านปัจจัย โรงเรียนขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดแคลนงบประมาณ ส่วนด้านกระบวนการคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและด้านผู้เรียนคือ ผู้เรียนมีฐานะยากจน

เกรียงศักดิ์ วงษ์ยิ้มใส (2544) ศึกษาแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี พบว่า การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมของประเทศจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการจัด และให้การศึกษาคือที่ดีแก่ประชาชนทุกคน และการทำให้มีการศึกษาที่ดีขึ้นได้ จะต้องปฏิรูปการศึกษาระบบ โดยถือการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา หากปฏิรูปการศึกษาได้สำเร็จ จะแก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดินได้

นิภา วรรณารักษ์ (2541) ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการฝ่ายต่างๆ โดยพบอย่างยิ่งกรรมการที่เป็นตัวแทนของชุมชนในการดำเนินงานพบว่า ตัวแทนชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานน้อย และส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากการดำเนินงานขาดงบประมาณ ขาดการประชาสัมพันธ์ และกำกับติดตามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ไพฑูรย์ ดิษฐะ (2542) ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียน มีแผนผังเต็มรูปแบบ อุปกรณ์การสอนครบ มีการจัดตั้งกรรมการจัดซื้อ ความพร้อมของบุคลากร การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการศึกษา มีการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาตามระเบียบการวัดผลเป็นที่ยอมรับของผู้นำท้องถิ่นและชุมชน การตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดหาทุนการศึกษา ซึ่งได้ผลการวิจัยสอดคล้องกับ บังเอิญ สิทธิตัน (2542) ที่ศึกษาการบริหารโรงเรียนหอยพระในแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ฝ่ายบริหาร ได้ปฏิบัติในเรื่องกำหนดนโยบายของโรงเรียนสอดคล้องกับนโยบายของกรมสามัญศึกษา

เจียมพดล ไชยาลักษณ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในปัจจุบันประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง แต่ประชาชนมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ยังไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนตามลำดับ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงหลักการแนวคิด บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงได้แนวทางและข้อมูลพื้นฐานประกอบในการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อการจัดการศึกษา อันเป็นฐานในประเทศไทยของผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี